

Ženski Prelet

ORGAN ALIJANSE ŽENSKIH POKRETA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

<p>UREDNICI: Alojzija Štebi, Beograd Mlefačka ulica 8, telefon 26-153 Darinka Stojanović, Beograd Negoševa ul. 23, telefon 25-131</p>	<p>Vlasnik za A.Ž.P. Milica Dedijer Beograd Čika Ljubina 9</p>	<p>Beograd Oktobar 1932 God. XIII Broj 10</p>	<p>Administracija: Knez Mihailova 46 Beograd</p>	<p>Broj poštanskog čekovnog računa 53.191. Izlazi svakog 15 u mesecu. Pretplata za godinu: Din. 36— za Jugoslaviju Din. 50— za inostranstvo</p>
---	--	--	--	---

S A D R Ź A J:

Članci :	Strana
Žensko pitanje, ženski pokret i žene Alojzija Štebi	138
Povodom pisanja „Jugoslovenske žene“ o našem pokretu	Dr. Ksenija Atanasijević 140
Raison d'être Udruženja u. o. ž.	Julija Bošković 141
III Balkanska konferencija	M. A. 143
Zar je žena „agent provocateur“ prostitucije?	dr. Julka-Hlapec Đorđević 144
Pravni položaj majke i djeteta	dr. Mira Winter 146
John Stuart Mill: „Subjection of women“	Sonja Breberina 149
Aktivnost Lige žena birača u Americi 151

Beleške:

G-da Anda Hristić. — Konferencija u Ženskom klubu u Beogradu. — Udruženje radenica u Slovenačkoj. — Ženski delegati na skupštini Društva naroda. — Aktivnost švedskih žena. — Feminizam u Braziliji. — Dr. Anita Augspurg. — Čehoslovačke žene. — Na internacionalnom kongresu pravnika u Hagu. — Novo žensko udruženje u Nemačkoj. — Nova predsednica Internacionalnog udruženja u. o. ž. — Žensko pravo glasa u Siamu. — U Siriji. — Napredak u Turskoj. — Jedna nemila pojava u Australiji. 151

Nismo malodušni što su stvari teške, nego su teške zato što smo malodušni.

SV. AVGUSTIN

ЖЕНСКО ПИТАЊЕ, ЖЕНСКИ ПОКРЕТ И ЖЕНЕ

I Право на борбу.

Пре но што је женско питање могло постати важно дневно питање, морали су се уздрмати темељи догматичког веровања у женину инфериорност. Ова догма је имала одушевљене и убеђене присталице од највише до најниже црквене и лаичке хијерархије, која је била од увек највернији, а и најмоћнији чувар мушких традиционалних догма; о женској инфериорности су говорили књижевници свих боја и струја (са веома малим изузецима), присни и неприсни научници свих грана, и стога је сасвим природно да је она продрла и чврсто се закачила за духовни живот широких непросвећених маса са женама заједно. Кад је већ приличан број жена и мушкараца почео да сумња у истинитост ове догме, морале су жене напрезати све снаге да убеду свет да имају право да сруше ову догму и да поставе на њено место истину; оне су се бориле за признање права на борбу, као што се морала до сада још свака потчињена социјална група борити за то право.

Та борба твори прву етапу у развоју женскога питања, јер тада још самим борцима није била сасвим јасна *опсежност и далекосежност женскога питања*. Оно је расло са продирањем просвећености, компликовало се са порастом цивилизације, материјалне и душевне културе, разчлањавало се са напретком и диференцијацијом политичке демократије. Егзактна наука дала је женама многа ванредна средства за њихову борбу, а све више отежана борба за опстанак их је немилосрдно гонила напред. Постепено су жене постале свесне тежине и трагике свога положаја и дубине свога проблема. Решење тога проблема може се постићи само огромном еволуцијом материјалног и духовног живота како појединца тако народа, човечанства. У моменту, кад су жене биле у стању да потпуно сруше догму о својој инфериорности и докажу да је та инфериорност само вешто конструисан резултат вековне мушке превласти — у борбу за формирање живота ступа свесна жена поред других социјално потчињених група. Она не наступа као просјак за мрву хлеба са стола мушке власти и величине. Не, она тражи своја права човека. Наука јој је дала јак ослонац, поткрепљен успесима жена у животу, да је непобитна истина да жена и мушкарац имају једнаке и једнаковредне психичке и интелектуалне способно-

сти, и да сумња у ову једнаковредност потиче само из факта, што је мушкарац могао развијати своје способности, а жени је то забрањивао. Дошло је време кад је жена могла убедити свет у истинитост своје тврдње да је она потчињени фактор у породици, друштву и држави, да мора водити у име правде социјалну борбу, да мора у тој борби истрајати до победе правде, јер ће иначе закржљавати живот још даље у једностраности.

Борба жене за властиту социјалну правду мора у вези са сличним напрезањима и тежњама других потчињених социјалних група привести човечанство до чистије атмосфере, у којој ће лакше и слободније дисати.

II Женско питање.

У потсвести многих и многих генерација жена морало је да тиња осећање неправде — женско питање; и по томе што је почело да продира на површину тек од краја XVIII века и даље, видимо високи степен женине потчињености. С правом каже енглески социјални реформатор Бертран Русел: „Најбрижљивије су биле васпитане жене до данашњег времена у томе да остану плашљиве“.

Много повољнијих околности се морало скупити да је се могла потсвесно осећана неправда згуснути у гласан крик за правду.

а) Породица

Живот жене је најтесније везан за породицу — у њој жена доживљава своје најдубље понижење, а и највише уздизање. Породицу не смео сматрати само за формалну јединицу заједничког живота жене и мушкараца са децом. Ако породица хоће да испуни своја задатак као семе непрекидног развоја и подизања културе, мора да је и душевна и духовна јединица.

Породични живот преживљује у нашем столећу веома тешку пробу и на послу су многи неодговорни елементи да искористе тај моменат лабавости и несигурности за пропаганду нових форма заједничког живота међу женом и мушкарцем (брак на пробу, другарски брак итд.). Данас кад живимо не само у абнормалним привредним приликама, него и у дубокој душевној и духовној неуравнотежености и депресији, такве врсте „револуције“ нису умесне. Не смео и не можемо веровати да је данашње стање оријентација за будућност. Напротив, оно је тешка заблуда човечанства и можда последња опомена да

се врати једноставнијем животу. Сада баш није време за целокупно решавање најделикатнијег питања друштва по интенцијама радикалних реформатора. Но, тиме нипошто нећу рећи да нам — у Југославији — нису потребне *реформе у брачном и породичном праву*, јер за те реформе не само да имамо преку потребу, него имамо о начину и резултатима таквих промена већ много искуства из других земаља. Наше брачно право је основано на правима оца као поглавице породице, или другим речима на потчињености жене као супружника и мајке. То право и неправо — не само код нас, него у свима земаљама, где су грађански законици и многи други закони саграђени са гледишта приоритета мушкарца — јесте доказ како је опште мишљење било прожето идејом да је жена мање вредна, јер закони нормирају само стварно стање неког доба.

Добре реформе брачног и породичног права наравно нису спасоносни лек за унакажени и нагрижени породични живот, јер недостајање тих промена није једини разлог за садашње потцењивање и нескладност породичног живота. Ове реформе биће опет доказ да старе норме не одговарају више савременом мишљењу о вредности жене у породичном животу.

Некад је породица била такође привредна јединица — продуцент за властите потребе. Садашњи привредни систем је — са малим изузецима — ту функцију породице уништио и друкчије не може ни бити. Поред тога је тај систем највише допринео томе да су се уздрмали *морални* темељи породичног живота. За већи проценат породица данас уопште не постоји породични живот у смислу душевне и духовне јединице. За тај огромни проценат породица дао је мали Пољак у Њујорку одговор. Кад је запитан, да ли говори код куће са својом мајком пољски, рекао је: „Са својом мајком уопште не говорим, јер долазим кући само да једем и одмах одем“. Наравно кад се морају за голу егзистенцију породице мучити отац, мајка, недорасла и одрасла деца, не нађе се времена за неговање правог породичног живота.

Но када породице немају ни примеран стан, ни осигурану голу егзистенцију, како можемо очекивати да породични живот остане на моралној висини, да постане етичка институција, која ће утицати у добром смислу на развитак друштва?

Породица мора да је важна социјална у-

станова. Она то данас не може бити, јер јој недостаје најосновнијег услова: материјална обезбеђеност. Док не постигнемо такав поредак друштвеног живота, да за брак могу способни људи без Дамокловог мача незапослености и са сигурношћу прихода, који не гарантује само голу егзистенцију него даје могућност лепе разоноде, дотле не смео очекивати да ће која друга реформа подићи брак и породицу на пристожњу висину. Ако продужимо у смеру да човек нема другог циља у животу него тај, да зарађује само за голу егзистенцију, тј. да је ствар као што је ствар свака машина, коју одржавају док не изради одређени максимум, а после се одбаци — дотле ће трајати срозавање породичног живота. Да човек ствар издржи што дуже у привредној машинерији, он напреже организам преко својих снага и не остаје му времена да своју пажњу поклања себи и породици. Он жуди у својој исцрпености и отупелости после монотоног рада за забавом, која му може брзо разгонити умор. Данашњи човек је присиљен да живи празним животом и то је поражавајуће за породицу, а такође за цео јаван живот. Људи који раде напорно сваког дана кроз године и године, немају снаге да се удубе у проблеме живота друштва и државе, него су приморани да примају за свету истину све што им услужна, површна и зависна журналистика набрбља. Темпо данашњег привредног живота и све његове штетне последице још много више погађају ону жену, која мора да врши поред породичних дужности још и дужности позива.

У околностима, у којима се данас развија породични живот, моногамија брака је у највећој опасности, јер огромна већина данас не тражи центар живота у породици него ван ње. Моногамија брака је у наше доба предмет дискусије: да ли треба да се задржи или треба на њено место поставити неку другу форму. Али, ако су минуциозна истраживања етнолога и социолога о такозваним „пракултурама“ тачна, која доказују на основи огромног материјала да су теорије *Бахофенове* и *Морганове* о еволуцији породице од промискуитета (хаотична заједница сполова) преко матријархата до патријархата погрешне, не бисмо смели презрети историјску истину о важности моногамије као основе породичног живота (Alfred Vierkandt: Handwörterbuch der Sociologie, стр. 112 и даље, издање 1932 год.). Немачки филозоф W. Wundt каже обзиром на нови огромни материјал о томе питању: „*Важно је да култура није остварила моногамију, него да је моногамија била основни услов*

за културу. Не преостаје други излаз него да сматрамо моногамни брак у истини као примарни обичај, којим је човек из природног стања ступио у културно стање“. И енглески етнолог и социолог *W. H. Rivers* каже: „Наше данашње знање. . . . не даје нам ни крпу једног доказа у корист таквог стања као што га је поставио *Морган* о најранијем стању човечјег друштва. А такође не постоји доказ да је ипак био промискуитет владајући принцип при неком народу у ма којој доцнијој фази историје човечанства“. (Цитирано у горе поменутом делу »*Handw. der Soziologie*«).

У овој историски утврђеној важности моногамичког брака за културни развитак човечанства жене имају моћно оружје да одбране нападе на моногамички брак. Нестанак моногамичког брака значиће за жену велики морални губитак. Противници моногамичког брака не кажу одређено шта желе поставити на његово место; али ма шта да поставе, мислим да би морало да личи на промискуитет.

Моногамички брак наравно да је био за жену увек тежак, јер и та форма нипошто не искључује, нарочито ако је окован у таква ланац као што је окован у католичкој цркви, да не долази до тешких несугласица међу супружницима и до тешких увреда жениног достојанства. До ових несугласица и повреда мора доћи, јер у тако много случајева супружници не улазе у брак као равноправни и једнаковредни партнери, него под девизом: „Он је твој господар“. Жена прва закржља у браку, јер традицијом санкционисано мишљење је да је браком и породицом жена постигла свој задатак. Зато она није у стању даље да развија своју личност, а ако не може довољно енергично заступати право развијања свога „ја“, она мора да постане душевни и духовни богаљ.

(Наставак у идућем броју.)

Штеби Алојзија

ПОВОДОМ ПИСАЊА „ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ЖЕНЕ“ О НАШЕМ ПОКРЕТУ

Наш чланак „Право гласа жене у идеологији Женског покрета“ изазвао је одговор од стране „Југословенске жене“, под натписом „Женски покрет у Југославији“.

У чланку се понова критикује рад наше организације, као неактиван, сведен на „кабинетско читање и писање две до три жене“, на „предавања двојице-тројице мушкараца о вечито истим питањима, у кругу двадесетак вечито истих особа у престоници“, као „одлажење две-три вечито исте даме у иностране центре“, итд.

Према мишљењу „Југословенске жене“, изгледа да је у нашем покрету увек исто, док је у њој, ваљда, све друкчије, и *никад исто*. У чланку се, даље, понова пледира за „вођу“ покрета, за „одлазак у масе“, за једну вољу, и томе слично. У чланку има и мисли да човек није „крив због неуспеха“, али да је „крив морално због нерада“. Уведен је у полемику чак и Кнез Лазар на Косову, као пример за којим треба ићи.

Управа „Женског покрета“, међутим, никад није спречавала никога да друкчије мисли, чак и овако; да интензивније ради; да се не слаже са радом „Покрета“, и да га критикује, ма и овако „добронамерно“. Али је увек сматрала да критика још није акција, — а да је много лакша од сваке акције; да „Женски покрет“ не треба да тежи за тужном славом

Кнеза Лазара на Косову; и да би увек *била* крива, ако би „Покрет“ довела до *неуспеха*. Чудновато је, кад је „Југословенска жена“ тако *пажљиво* пратила рад „Женског покрета“, да је учила само два до три имена, међу оним лепим бројем жена, које су на разним интернационалним скуповима заступале наше феминисткиње! Можда јој овај број изгледа тако мали зато, што до сада то поверење нико још није указао њеним присталицама? Осим овога, ако женски покрет треба, по његовој важности и значају, упоређивати са хришћанским и радничким, није рђаво сетити се да ни један ни други није тако брзо успео; и да је за један требало деценија, а за други столећа, па да дођу до пунога успеха и победе. Ако „Југословенска жена“ држи да се у њеноме колу налазе апостоли, који би до успеха дошли брже но апостоли хришћански и раднички, онда се, ипак, надамо, да нам непристрасни оцењивачи неће замерити ако у то посумњамо, и ако не сматрамо да је наш рад одвећ спор.

Ми се, уосталом сасвим слажемо са „Југословенском женом“ „да се вођа рађа“, али остављамо „Југословенској жени“ част да се демагошки вођа жена, за кога се она, сасвим јасно, определила, — роди у кругу њених једномишљеника.

На послетку, ако би се требало и даље

osvrtati na pisaње „Југословенске жене“, то би, можда, било умесно тек онда, када њене претставнице буду „зашле у своје масе, ишле од местанцета до местанцета у својој земљи, будиле и организовале“.

Hic Rhodus, hic salta!

А докле „Југословенска жена“ претставља

само мишљење својих уредница и неколико сарадница, и докле за њоме не стоји никаква организација жена, — свако даље реагирање на објекције које се у њој јављају, — поготову на оне овако субјективне природе, — било би по нашем мишљењу, потпуно излишно.

Ксенија Атанасијевић

RAISON D'ÊTRE

UDRUŽENJA UNIVERZITETSKI OBRAZOVANIH ŽENA

Malo je koje udruženje primljeno od javnosti s velikim nesimpatijama kao U. U. O. Ž. Zašto? Verovatno zato što u njemu mogu biti redovni članovi samo žene, koje imaju svršene univerzitetske studije ili studije sa rangom univerziteta. Od svog osnutka (kod nas 1927 godine) pa do danas, udruženje je izloženo najoštrijoj kritici — zvanih i nezvanih i to verovatno samo zbog te njegove isključivosti. U toj isključivosti je i njegova slabost i njegova osnovna sadržina. Isključivost njegova vreda kad se uzme da baš mi, u našoj sredini, imamo mnogo sposobnih, duboko intelektualnih žena, koje sticajem prilika nisu stigle da diplomiraju na univerzitetima. Vreda, pogotovo kad se te žene omere s onima, koje su s vrlo malo ličnog truda i napora stekle tu legitimaciju. Pa opet niko se ni iz šire ni uže javnosti ne vreda na čisto profesionalna udruženja žena — lekara, nastavnica i dr., jer svi smatraju prirodnim ta udruženja kad živimo u vremenu i sredini, koja još uvek nije priznala ženi jednako pravo i sposobnost u intelektualnom radu kao i muškarcu.

Zašto se dakle tako često čuje, kako ljudi s potsmehom kažu: treba sad i svi muškarci s univerzitetskom spremom da se organizuju u takvu jednu organizaciju!

Stvar je sasvim različita: muškarcu niko ne poriče intelektualnu sposobnost i smisao za čisto intelektualan, naučni rad, dok se pored sveg savremenog shvatanja ženskog pitanja ipak često ističe, kako je vrlo malo žena koje su i na naučnom polju dale većih pozitivnih rezultata, pogotovo kod nas. U čemu onda tolika povika na udruženje kome je osnovni zadatak da afirmira ženu kao intelektualnog radnika? Ono je ipak jedno široko staleško udruženje, ne u smislu kasta, već u interesu što tešnje kooperacije žena svijuu fakulteta, radi što šireg upoznavanja i što većeg produbljanja raznih pitanja.

Kao feminističko udruženje, ono pretstavlja tek jednu specifičnu granu profesionalnog ženskog pokreta.

Kao internacionalnom udruženju cilj mu je, da stvori u čitavom svetu prijateljske veze univer-

zitetski obrazovanih žena. Po tim vezama one se mogu uzajamno pomagati i doprinostiti međusobnom zbližavanju njihovih zemalja saradujući tako i na velikim pacifističkim težnjama sadašnjice.

U toj internacionalnoj zajednici pozvane smo i mi da saradujemo.

Prilikom svoje nedavne posete kod nas, predsednica Internacionalne federacije U. O. Ž., g-đa dr. Cullis, profesor londonskog univerziteta, istakla je kako svaka nacionalna grupa mora da da nešto originalno, — svoje, celoj organizaciji, pa ma kako mala ona bila. Dakle, ako nećemo da nas smatraju varvarima, mi moramo saradivati. Bez nacija nema ni internacionalizma!

Pa kad treba da radimo na internacionalnom zbližavanju žena, jasno je da moramo raditi i na nacionalnom.

Tek vreme može pokazati, da je egzistencija ovog udruženja korisna i za našu sredinu.

Kod nas ima vrlo mnogo društava sa sličnim često i istim ciljem, pa ipak nema ni jednog, koje bi u svome programu imalo: *da potstakne žene na naučni rad, da im pomogne šta više i omoguću im taj rad, pomažući ih moralno i materijalno u njihovom stručnom usavršavanju.*

Akademski obrazovanim ženama se prigovara da su asocijalne, da s prezirom gledaju sve ostale žene koje nemaju fakulteta. O socijalnoj aktivnosti njihovoj bilo je već reči ovde*, a što se tiče drugog, svi mi vrlo dobro znamo da sam fakultet ne čini čoveka. Pa kad su te žene već kao pojam radi pojedinačnih slučajeva nepopularne, prirodno je da njihova organizacija mora biti još i više ako se uzme da se njihov delokrug poklapa s delokrugom drugih udruženja. No postavimo li njegovu egzistenciju na drugu bazu, ono mora opravdati svoje opstojanje. Ono će se pokazati kao udruženje intelektualnih radenika koje se već prema svome obrazovanju i profesiji moraju u tom pravcu razvijati i napredovati. Udruženje ne sme zadirati u delokrug drugih društava, jer gubi onda svoj raison d'être; ono ne sme biti jedno pa-

*) Vidi *Ženski pokret*, br. 4, 1932.

radno društvo, »plus chic« nego bilo koje humano; ono ne sme banketima i vašarima sticati kapital, ali ono *mora pomagati* sva društva i ustanove koje rade na pridizanju kulturnog moralnog i socijalnog nivoa u narodu.

Njegov rad treba da bude potpuno unutarnji, da se o njemu što *manje priča*.

Ono treba da je kao neki mali, no vrlo dobar *laboratorij* u kome se savesno i ozbiljno proučavaju razni problemi prošlosti i sadašnjosti.

Da je kao strogi *seminar*, u kome se detaljno ispituju različita naučna pitanja.

Da je kao idealna *zajednica* u kojoj se obrazuju specijalisti za razna socijalna pitanja.

Objektivna ozbiljna kritika treba da rukovodi ceo metod rada u njemu. U toj radionici obrađivaće se i razradivati raznovrstan materijal bez obzira na vanjski efekt. Javi li se u javnosti potreba za rešavanjem bilo kojeg pitanja, udruženje će mu pružiti ispitani materijal u formi raznih prikaza, referata i konferencija. No to širenje intelektualnih tvorevina sme biti više slučajan i sekundaran, a nikako ne primaran i glavni njegov rad. Članice U. U. O. Ž. ga moraju savesno obavljati, zato što su *dužne* da ga obave, pošto su bile u većim mogućnostima da se obrazuju no ostale žene. S obzirom na kulturni nivo našeg naroda svaki je intelektualac dužan da dâ od sebe i nešto više, no što sama profesija od njega traži. Tu se ponovo nameće pitanje: zar individualan rad pojedinca nije mnogo korisniji po društvo, no kolektivan rad jednog udruženja? Sigurno, ako rad u udruženju znači samo gubitak vremena za onoga, koji bi bio u stanju da sam nešto uradi. No rad u jednom profesionalnom intelektualnom udruženju *ne bi smeo* da znači gubitak vremena: udruženje kao celina mora pružati i nešto drugo osim izvesne socijalne i materijalne zaštite! Nalazi li pojedinac ipak da će celom društvu koristiti više svojim radom van društva, on treba da mu prinese barem svoj materijalni obol. Treba da računa uvek s time, da će sa samim tim *materijalnim prinosima mnogih omogućiti i olakšati mnogoj ženi i studij i usavršavanje u njemu*. Ne zaboravimo jedno: samo se najjači i najveći duhovi probiju kroz sve nevolje i teškoće, dok masi ostalih sposobnih i darovitih treba prilika za to. Tek jedva nekoliko decenija imamo akademsko obrazovanje žena kod nas, a koliko produktivnosti, koliko uspeha u relaciji s teškoćama s kojima su imale te žene da se bore posvetivši se studiju? Koliko je talenata zakržljavilo, koliko je sposobnosti ostalo nerazvijeno, koliko energija utrošeno, a koliko neiskorišćeno? U jednoj zemlji visoke kulture to ne bi bilo ni važno, ali kod nas? Kulturnih radenika je tako malo, da ne bi ni jedna energija smela ostati latentna! A tih je energija bilo i ima ih mnogo. Samo su životne

teškoće s kojima treba intelektualna žena da se boji tolike, da je mnoga i mnoga klonula ranije no što je uspela nešto da stvori.

Udruženje U. O. Ž. ima u svome programu i da održava tesan kontakt sa studentkinjama i da ih potpomaže koliko god je to moguće; prema tome ono mora voditi računa i o njihovom stanju.

Interesantan je istorijat devojačkog obrazovanja kod nas.

Kad je žena počela energično da traži da se sme intelektualno jednako obrazovati kao i muškarac, trebalo je da poruši gvozdeni zid raznih predrasuda o ženinoj inferiornosti, o ubijanju svog zdravlja, ženskosti i šta sve drugo ne. U »njegovom« interesu stavljalno im se stotinu prepreka. Prigovaralo im se da su nastrane, da imaju smisla samo za svoj studij, poziv itd. Samo intelektualno vrlo jake a moralno i karakterno najjače, probile su se do univerziteta, ako su bile u iole srećnijim okolnostima. Onde su svojim vrlo savesnim i temeljnim radom dokazale svoje pravo na najviše obrazovanje duha.

Na osnovi njihovog rada današnje devojke mogu bez većih poteškoća da stignu do univerziteta. Hvala bogu te je tako, no time nije rečeno, da su današnje mlađe intelektualke iskupljene i za sva buduća vremena: na njima je da zadužuju buduća pokoljenja sve dotle, dok se žena i u naučnom pogledu toliko ne afirmira, da se niko i ne seti da kao razlog intelektualnog potcenjivanja iznosi polnu razliku. I baš u interesu te afirmacije ne treba pod silu boga tražiti od svake gimnazijalke da postane intelektualka. Kvantitativan broj samo škodi feminističkom principu, a jedino kvalitativan koristi. Stoga treba da vršimo strogu selekciju: veću uslugu će i pojedincu a i društvu učiniti onaj, koji temeljito prorešeta budućeg intelektualnog radenika nego onaj, koji ga olako propusti na ono za što nije. Svako na svoje mesto! To treba da imaju na umu i oni koji traže i oni koji daju diplome.

Na univerzitetu sretamo razne devojke: pored onih koje vodi čist duhovni interes — a verujemo da je takva većina — ima ih koje idu na studij samo radi uhljebija, jer se za pojedina mesta i pozive traži fakultetska sprema. Dobro, no i pored brige za budućnost, to uhljebije ne bi smelo da bude glavni spiritus moveus njihovog studiranja. Svaki student mora ići na studij u prvom redu radi samog studija, uhljebije treba da mu postane tek sredstvo da dođe do svog cilja — da zadovoljava svoju unutrašnju potrebu za duhovnim obrazovanjem. Pored gore navedenih ima čak i takvih koje polaze na univerzitet više iz sporta: u izvesnim krugovima smatra se bon tonom, da devojke prođu i kroz univerzitetski studij; za pojedine, on je tek lirički intermezzo između gimnazije i udaje. Sve je to greh za kulturu!

Interesantno bi bilo izneti bilans ženskog akademskog obrazovanja u celoj našoj zemlji od početka pa do danas; osmotriti kako njihov godišnji porast na univerzitetima tako i uspeh.

Prilikom nedavnih redukcija u prosvetnom resoru mnogo se spominjale sposobnost i kvalifikacija. Vodimo li mi dovoljno računa o tome? I šta nam je merilo? Ocene u diplomama mnogih današnjih nesposobnih studentkinja jednake su ocenama onih prvih najспособnijih ženskih pionira. Pa i najbolje ocene receptivnog znanja nisu uvek i ocene intelektualne sposobnosti. Pogotovo za srednju školu ne. Baš najnovija istraživanja pokazuju da se vrlo često najodličniji đaci srednje škole nisu u životu pokazali i kao najbolji radenici. Mnogi je odviše energije uložio u ono »odlično«, pa mu za docniji samostalan rad nije gotovo ništa preostalo. Stoga bi nastavnička sekcije U. U. O. Ž. imale pune ruke posla vodeći evidenciju o svakom budućem intelektualcu i to

ne samo na osnovi ocena u maturskom svedočanstvu nego i na osnovi svih onih napomena o pojedinom daku, što treba da ih imaju.

Svaka sekcija u udruženju treba da ima svoj delokrug rada, a svaki pojedinac član bilo koje sekcije, da se može koristiti tim radom u vlastitom interesu, u interesu izgrađivanja nacionalne kulture i u interesu internacionalne kooperacije pri izgrađivanju jedne velike, sveopšte kulture čovečanstva.

I kad je pitanje kvalifikovanih i nekvalifikovanih, U. U. O. Ž. mora zaštićivati interese svojih savesnih članica, ne samo zbog toga što su one dugogodišnjim školovanjem postigle svoju kvalifikaciju, nego zato što se na osnovi tog njihovog školovanja očekuju od njih i veći rezultati, pogotovo ako su već pokazale uspeh u radu.

Rad je dužnost, a ne privilegij — a područje rada je ogromno.

Beograd

pros. Julija Bošković

III БАЛКАНСКА КОНФЕРЕНЦИЈА

Од 22 до 28 т. м. одржаће се у Букурешту III Балканска конференција. Женски покрет, који је од почетка своје активности радио на зближавању феминисткиња балканских земаља, са највећим интересовањем је пратио и сарађивао у организовању и раду наше националне групе за Балканску конференцију. У нашем листу смо већ писали о раду на досадашњим конференцијама и о целој развјатку ове акције. Ипак је корисно да пред састанак овогodiшње конференције напоменемо само то, да је прва конференција одржана у Атини 1930 године имала за задатак да доведе у додир оне групе људи наших балканских земаља, који су уверени да је једино решење нашег солидног животног развјатку у томе, да балкански народи почну једном зрело и сами да консолидују своје међусобне односе, без икаквог посредништва страних сила, без удела ванбалканских народа. На тој првој конференцији јасно је изражена воља балканских народа, да је решавање судбине њихових земаља искључиво право тих народа, да су они довољно зрели да се ослободе туторства сваке ванбалканске силе. Историја, као и најновији догађаји садашњице, јасно нам говоре, да без нашег заједничког споразума, који мора бити основан на међусобном разумевању и попуштању, не можемо загарантовати миран и снажан развјатку наших балканских земаља.

На другој конференцији, која је одржана у Цариграду, већ се детаљније приступило изradi програма рада ове организације. Ту су

се осетила углавном два гледишта: док једни мисле, да је потребно да се у самој почетку наше међусобне тешње сарадње, одмах приступи решавању и оних најтежих проблема, који сачињавају главни узрок наших политичких размимоилажења — дотле други сматрају, да је у првој етапи нашега рада потребно да приступимо прво решавању свих других, социјалних, економских и осталих проблема, који нас морају зближити и ојачати међусобни додир, и од чијег решења зависи у многоме развјатку будућег живота наших народа, па тек постепено долазити на решавање политичких питања, која нас раздвајају. Јачи међусобни контакт, ближе упознавање, неоспорно да мора боље расветлети и осигурати објективније решење свих спорних питања.

Ова два гледишта остала су на последњој конференцији јасно подвојена, па чак у току године, како се није нашла могућност за какво ближе споразумевање у том правцу, изгледало је у једном моменту, да овогodiшња конференција неће бити потпуна. Наиме, Бугари су наговештавали свој изостанак. Но у последњем моменту, и они су најавили долазак, јер вероватно да су међу њима преовладали објективнији духови, који јасно осећају да би била и сувише тешка одговорност оних, који би већ у почетку развјатку овога озбиљног покрета за зближење балканских народа, стављали сметње нормалном развјатку те акције. Ми имамо много наде, да ће се на овогodiшњој конференцији постићи споразум и

у погледу метода за решавање ових најтежих политичких питања, како се не би омео развитак ове акције.

Поред политичких питања, која ће се на конференцији дотаћи при изради пројекта за Балкански пакт, на дневни ред конференције су стављена многа питања, из разних делокруга рада. Рад ће бити подељен у четири групе, а на дневном реду су следећа питања:

А)

Балкански пакт.

Б)

1) Међубалканска економска конвенција. Ту треба да се изради база целокупне економске сарадње балканских држава, подразумевајући ту и сарадњу кооперативних, финансиских и других организација.

2) Статут међубалканске пољопривредне организације.

3) Колаборација балканских држава у научним испитивањима пољопривредног и економског карактера.

4) Колаборација балканских држава код развијања пољопривредног кредита.

В)

1) Конвенција о личном статусу поданика балканских држава.

2) Припрема Међубалканског бироа рада.

3) Заштита деце и заједничка борба противу трговине женама.

4) Жена пред законима.

5) Међубалканска санитарна и ветеринарна конвенција.

6) Заједничка борба противу туберкулозе.

Г)

1) Развиће комуникација и моритимних транспорта међу балканским државама подразумевајући ту и стварање међубалканске моритимне комисије.

2) Израда плана великих јавних радова међубалканског карактера.

3) Продужење путева у циљу успоставе аутомобилске везе између балканских престоница.

Д)

1) Статут међубалканског института за историска истраживања.

2) Израда принципа за приручник о историји цивилизације балканских земаља.

3) Превод литерарних дела; превод и извођење позоришних балканских дела.

4) Балкански филмови.

5) Сарадња балканских радио-станица.

На овогодишњој конференцији у нашој делегацији биће две жене, и то г-ђа Милица Топаловић и г-ђа др. Анка Гођевац. Међу поднетим рефератима, о питањима која су стављена на дневни ред, три реферата су израдиле жене и то г-ђа др. Анка Гођевац је дала реферат: „Жена пред законима у Југославији“; г-ђа Вера Кићевац: „Стање законодавства односно трговине женама у Југославији“; г-ђа Милена Атанацковић дала је реферат: „Деца и омладина пред законима у Југославији“.

М. А.

ЗАР ЈЕ ЖЕНА „AGENT PROVOCATEUR“ ПРОСТИТУЦИЈЕ?

Да реглементација проституције није у стању да очува људско друштво од венеричних болести, да она значи срамоту за достојанство мушкарца и жене, у то нема сумње; али тако исто нема сумње да аболиција не значи, нити отстрањује венеричне болести — проблем, кога се овде нећемо дотаћи — нити кидање, шта више рестрингирање тајне проституције. У Прагу н. пр било је пре аболиције записано 700 проститутки; 1926 било је под сумњом ухапшено 8.000. Велики број, и ако се узме да је град нарастао. Ако тражимо средства за успешно сузбијање овога друштвенога зла, потребно је да се проблем обухвати много дубље. Да неко са Марса или са које друге планете прочита мере, које жене препоручују за одстрањење проституције, мислио би да је мушкарац неко па-

сивно, наине неиницијативно биће, нула — те да је доста одстранити узроке, које гоне жену на проституцију, па да ње нестане. Међутим, ситуација је сасвим друга; мушкарац је нада све активан, у сексуалној сфери агресиван, он је у поседу 90% социјалне и финансиске моћи, по чијој наредби се крећу скоро сви велики и мали точкови друштвенога уређења. Ако он, дакле, хоће проституцију, ње ће бити, поставили ми за сваку жену инспектора јавнога морала, који ће јој узастопце давати наредбе и савете. Зацело је социјално-економска несамосталност женина, њена зависност од мушкараца један од значајних узрока проституције, и стога је потребно да се жена еманципује од целе досадашње идеологије, која базира на назору, да њена права „домена“, „садржај живота“,

греба да је домаћинство, кућа, т. ј. мушкарац, који тек омогућава стварање свега тога. Пружимо јој стручно образовање, јаван позив, који за њу не сме бити *faute de mieux* сурогат, док „он“ спаситељ, дође да је усрећи. Али, то све не допире у срж проблема простицује. Ми не можемо уопште стручно дискутовати, док као исходште не узмемо биолошки феномен сексуалнога нагона, и не признамо његов императив. Ваљда ће неко казати, па ако је мушкарац тако моћни фактор људскога друштва, и ако он хоће простицују, чему да се ми уопште трудимо? Неисправно је мислити да мушкарци, бар већина од њих, чезну за простицујом, али за чим сваки од њих, и тај најисправнији, најинтелектуалнији, и са најразвијенијим смислом за породицу, за децу, тежи, наравно не увек, али када је у власти, слободи, када је уморан од бремена дужности, када хоће да опојно страшно лети без мисли на сутрашњицу, јесте: еротичко уживање. Догод се ми против те његове жеље поставимо негативно, догод ми за њега и у тим моментима имамо само алтернативу — аскета или очинство — он ће све преграде срушити, оне које је он сам себи у мирнијим часовима поставио и ако не иде другојаче, купиће загрљај жене, али ће га имати. Баш пример грчких Хетера, које су биле често умне и пожртвоване другарице, најсјајнијих државника и филозофа онога доба, показује да простицуја не настаје само услед жеље за сексуални промискуитетом за разврат и блуд — наравно да има и тога, али не само код мушкараца, већ и код жене. Да те скромне, ограничене жене у гинеикиона нису услед великог апсорбовања са генеративним дужностима биле изван стања да своје мужеве душевно и телесно очаравају, ови не би, бар не у толикој мери, тражили код Хетера раскош и лепоту живота. Простицуја је допуњавала патријархални брак, који са својим тешким дужностима, и својом прозаичношћу није био увек тражен од мушкараца, нити га је могао — нарочито естету и интелектуалца — задовољити. Једини љубавни песници Рима, Виргил и Катул певали су куртизане. У осталом није нужно ићи тако далеко. Леди Хамилтоновој, маркизи од Павиа, Нинон де Лонкл, клањали су се краљеви и први људи њиховога доба, оне су умрле опкољене чашћу и благостањем. Нека се пита, чије су многе од најлепших вила на ривијери, добио би се исти одговор. Ми не смемо затворити очи пред стварношћу и игнорирати значај, што има еротика за му-

шкарца. Солон и Св. Августин су били морални и паметни људи, па ако су они у интересу „сексуалнога реда“ и „поштених жена“ тражили институцију против простицује, види се да је то врло комплициран и тежак проблем. Зар не траже баш ти, у патријархалном моралу васпитани оцеви и матере данашњице простицују да би њихове кћери биле очуване? Чега? Нежељенога материнства? Еруптивне снаге сексуалнога нагона мушкараца, који је услед генерацијама, и то од самих жена пропагиранога двојнога морала: „не мари, — мушкарац је, он може“ постала развијена до необузданости? По себи се разуме да ми морамо васпитавати мушкараца у савлађивању сексуалнога нагона. Али, јаз међу жељом за сексуалним опћењем и потребом за оплођење, тако је огроман, да он за дуга времена, ако се уопште неће моћи пребродити са аскезом, објашњује и чињеницу, да чим се више сексуално етична потраживања постављају на жену, тим бујније цвета простицуја, које има најмање, где међу мушком и женском младежи владају слободнији, не увек платонични односи — што је логично. Масарик је казао да мушкарац шета између простицутке и Мадоне. Ако прва треба да отпадне, — а то треба — онда Мадона мора сићи са свога високога пиједестала. Жене ће казати: то је брак. Али, када критички гледамо социјалне прилике, видимо да то хоће и „она“. Али, да то врло често хоће „он“ господар, владар света. Чим је човек савеснији, тим је опрезнији, чека док се осећа зрелији и консолидованији, не само социјално и економски, већ и морално и интелектуално. Еротична уживања неће, а ваљда и не може да одрекне. У осталом, питање да ли се у доба Солона и Св. Августина могла обићи простицуја, нема за нас практичнога значаја, ни данас у доба сексуалнога просвећивања, антиконцепционих средстава, могућности да се ограничи плођење, — тај вентил није нам потребан.

Простицуја ће се успешно сузбијати, док се реформира патријархалан брак, док он буде замењен индивидуалним браком, док се искорени наш лажни, фарисејски двојни сексуални морал, који тражи од жене девичанску белину пре брака, а у браку рађања до изнурености и еротичне отупелости за мушкараца. За мушкараца одржава фикцију, као да и он тако живи, премда се врло добро зна да он то не чини, нити неко од њега то изискује. Шта више, сва друштвена уређења му широм отварају врата ка задово-

љењу његових жеља. Ми морамо даље раширити границе појма проституције, Када се млада, весела девојка уда за старог мрзовољног, богатог, високог достојанственика, кога иначе не би погледала, и то је проституција. Тешко је то поред свег гнушања бити праведан, када се узме у обзир сила сексуалнога нагона, односно жеља за еротичним уживањем и тако неједнако раздвојено животу добро међу споловима.

Релативно мало тајне проституције, (реглментација је већ одавно укинута) имају скандинавске земље, где су врло развијене социјалне институције, где је велики проценат жена у јавним, лукративним звањима, где су заступници вере, протестантски епископи и пастири напустили интразигентна становишта и учење да је свако сексуално општење, чија сврха није оплођење, прави грех, где се на селима од еугенетичара држе предавања о употреби антиконцепционих средстава. Пригодом конгреса за сексуалне реформе у Бечу године 1930 послао је професор универзитета у Стокхолму, Др. Алмквист, сексуално морални кредо, који гласи за оба пола једнако и следеће: „Осећај одговорности према другоме, поштовање према самоме себи, верност и ексклузивност док извесни сексуални односи трају. Не завађати никада сексуално општење из забаве и против воље. Не стварати децу, ако морални и социјални моменти нису згодни за њихово подизање, него спречити зачеће апстиненцијом, ако то није могуће, антиконцепционим средством. У случају потомства, било брачног, било ванбрачног, не бранити се својих очинских и материнских дужности, већ их најсавесније испуњавати.“ Када ови назори постану својствени свим људима, и дођу до изражаја у нашим друштвеним уређењима и законима, проституција ће лежати на самртничкој постељи — али пре не.

Праг **Др. Јулка Хлапец-Ђорђевић**

НАПОМЕНА:

Г-ђа Др. Хлапец-Ђорђевић је сигурно написала горњи чланак под утиском чланака, које смо објавили у претпрошлом броју „Женскога покрета“. Из овог њеног чланка закључујем да сматра мере за борбу против проституције, и венеричних болести, које су износиле г-ђе Др. Маша Живановић и Вера Кићевац за недовољне, као и да оне нису довољно дубоко продрле у цео проблем. Ја опет налазим да Др. Хлапец-Ђорђевић није у своме чланку открила „срж“ проблема про-

ституције и то стога што посматра тај проблем само са гледишта данашњега доба, које је баш у сваком погледу сасвим непримерно да на основу појава, које имају све знаке генерације, доносимо закључке, који би имали трајну вредност, и који би нам могли указати прави пут и циљ. Све је данас хаотично, све и социјални и културни живот јури данас ван правога пута. Иако данас постоји „императив“ сексуалнога нагона, може постојати, и то само примитивно, не истински, само услед дезориентације у свима границама живота. Као феминисткиња морам најенергичније устати против тезе: да би жене морале узети за полазну тачку борбе против проституције „биолошки феномен сексуалнога нагона и његов императив“. Г-ђа Хлапец-Ђорђевић наводи у своме чланку познату изреку Масарика, да се мушкарац шета између проститутке и Мадоне. Из ове изреке она закључује, да Мадона мора сићи са свога високог пиједестала ако хоће да се укљони проституција. Да ли је онда још Мадона, када сиће са високог пиједестала?

На крају још то, да речи професора Алмквиста, којима она свршава свој чланак, и које треба да потврде њена излагања, апсолутно не праве никакве концесије „императиву мушкога сексуалнога нагона“. Надам се да ћу имати прилике, по питању, о коме говори г-ђа Хлапец-Ђорђевић опширније писати у идућим бројевима нашега листа.

Штеби Алојзија

PRAVNI POLOŽAJ MAJKE I DJETETA

II Neudata majka i njeno dijete

Problem nezakonite djece jedan je od najvažnijih socijalnih problema, a uslijed toga i pravnih problema, jer dobro zakonodavstvo mora da rješava socijalne probleme.

Broj nezakonite djece razmjerno je velik u svim evropskim državama. Njihov pomor veći je od pomora zakonite djece. Žalosna je pojava da je zapuštenost nezakonite djece znatna, pa uslijed toga i njihov kriminalitet.

Stoga je u interesu društva, a i pravičnosti, da se zakonski položaj vanbračnog djeteta reguliše što shodnije svrsi.

Po zakonima, koji su na snazi gotovo u svim državama Evrope i po današnjem pravnom shvaćanju, svi su ljudi jednaki i trebalo bi da uživaju i da imaju ista građanska i osobna prava. S tim shvaćanjem nije u skladu zakonita nejednakost bračne i vanbračne djece, jer ako se zakonitoj

djeci priznaju veća prava, to ona uživaju i povoljniji pravni položaj, koji moderni zakoni izriječno zabranjuju.

Zakonske ustanove o vanbračnom djetetu mijenjale su se u historiji. Ugled koji je uživao brak u stanovito vrijeme bio je uvijek od odlučnog utjecaja na položaj vanbračnog djeteta.

Jedno vrijeme bilo je vanbračno dijete izjednačeno sa zakonitim, a onda je opet postalo sasvim bezpravno.

U srednjem vijeku su nezakonita djeca imala različite pogodnosti. Njihova nezakonitost nije bila zapreka, da se popnu na prijestolje. Vojvoda od Normandije Vilim Osvojitelj nosio je s ponosom nadimak »Bastard«, a i grof Dunois i Logueville, poznat u literaturi iz Schillerove »Djevice Orleanske« proslavio se pod imenom »Bastard« od Orleansa. — Poznato je da je i Ivan Korvin, nezakoniti sin kralja Matije Korvina, bio pretendent na prijestolje.

Postepeno, pod uticajem crkve i u odbranu zakonitog braka, nezakonita se djeca sve više postavljaju, dok ne postaju početkom novog vijeka gotovo bezpravna.

U zaštitu nezakonite djece ustali su u XVIII stoljeću slobodoumni pisci i filozofi sa svojom naukom o pravima čovjeka, te je duhovni otac francuske revolucije Jean Jaques Rousseau bio načelni protivnik braka, smatrajući ga protunavnim okovima.

Nazori slobodoumnih pisaca u praksi nijesu ostali bez odziva.

Veliki reformator i pristaša novih ideja Josip II proglasio je svu nezakonitu djecu zakonitom.

To je vrijedilo za svu već rođenu djecu, bez obzira na rodbinske veze roditelja. Tako su primjerice i djeca između brata i sestre postala zakonita, ma da je bračna veza između njih bila pravno nemoguća. — Nezakonita djeca imala su i nasljedno pravo, a mogla su naslijediti i plemstvo očevo.

Francuska revolucija, polazeći sa stanovišta jednakosti i ravnopravnosti svih ljudi, izjednačila je takođe nezakonitu djecu sa zakonitom, priznajući im ista prava.

Međutim te reforme su bile preuranjene i skok iz bezpravnosti u ravnopravnost odviše nagao.

Zato nije čudo što je morala nastupiti reakcija.

Iza Josipove smrti a skoro istodobno u Francuskoj, nezakonita djeca bivaju ponovno i posvemu ograničena u svojim pravima.

U Francuskoj je bila zabranjena paternitet-ska tužba (tužba za ustanovljenje očinstva) što je i uzakonjeno u Napoleonovom Code civile. Pro-

mjena u korist nezakonite djece u Francuskoj nastupila je tek zakonom od godine 1912.

U građanskom zakoniku Kraljevine Srbije, koji je na snazi u našoj državi na području bivše Kraljevine Srbije, usvojena je gore navedena ustanova iz Code civile, te je još danas tamo zabranjena tužba na priznanje prava očinstva i dužnosti plaćanja alimentacije.

Današnje zakonodavstvo se u pogledu prava nezakonite djece znatno razilazi.

Najgori je položaj nezakonite djece u pravnom području Kraljevine Srbije i u Engleskoj, gdje vlada najveći konzervatizam i običajno pravo, te ima vrlo malo pisanih zakona.

Ne samo da nezakonito dijete ne stoji prema ocu ni u kakvom pravnom odnosu, već ima i prema majci vrlo malo prava. Dijete nezakonito nije član obitelji, niti očeve niti majčine, pa ne može tražiti dužno izdržavanje. Nema ni zakonitog nasljednog prava iza majke. U Engleskoj nezakonito dijete ne spada uopće u obitelj, te nema niti prava na obiteljsko prezime majke, a kamoli oca. Može mu se dati prezime koje se hoće, a ne treba da to bude majčino prezime.

U mnogim zakonima evropskih država postoji razlika između nezakonite djece od oca priznate i nepriznate.

Priznata nezakonita djeca imaju pravo na očevo prezime i na obiteljska prava prema majčinoj i očevoj obitelji i dalekosežna prava obzirom na izdržavanje i nasljedstvo.

Nepriznata djeca ograničena su u obiteljskim pravima prema ocu, ne prema majci i njezinoj obitelji, i imaju jednaka prava kao i zakonita.

Norveški zakon je od starijih zakona jedan od najliberalnijih i najpovoljnijih za nezakonito dijete. (Zakon o uređenju pravnog položaja nezakonitog djeteta je iz godine 1915).

Ako se otac priznaje ocem nezakonitog djeteta, onda je to dijete posve izjednačeno sa zakonitim. Nedopustivo je to kod djece, koja potječu iz preljube, što je takođe zastarjelo i nesavremeno pravno načelo.

Nezakonito dijete ima pravo ili na majčino ili na očevo prezime, pa ga može uvijek i naknadno da primi. Isto tako ima pravo zakonitog nasljedstva iza majke i oca.

Vrlo su podesne ustanove norveškog zakona, koje se odnose na ustanovljenje očinstva.

Majka je dužna da prije poroda saopći primalji ili liječniku ime presumptivnog oca. Liječnik ili primalja sastavljaju predlog glede izdržavanja djeteta i dostavljaju ga ocu, koji može u roku od 14 dana predati tužbu na pobiljanje očinstva.

Dakle, ne tuži više dijete oca na priznanje očinstva, već su se uloge tužitelja i tuženog izmijenile.

Presumptivni otac mora dokazati, da sa majkom unutar određenog roka nije imao spolne veze. Izjave oca i majke prosuđuju se prema načelima, koja važe za svjedoke, te odgovaraju za neistinite izjave krivično.

Nezakonito dijete ima pravo zahtijevati pristojno izdržavanje i prikladan odgoj od oca i od majke. U koliko je majka imala spolne veze unutar određenog vremena sa više muškaraca, svi su dužni solidarno snositi troškove oko tjelesnog i duševnog odgoja djeteta.

Propisi norveškog zakona vrlo su dobri i povoljni za majku i dijete, a da nijesu nepravedni za oca. Ovome se nećemo čuditi ako imamo u vidu, da su kod sastava norveških zakona surađivale i žene.

Plod suradnje između muškarca i žene je zakon, koji je jednako pravedan za ženu kao i za muškarca, a osobito koristan za dijete. Ovaj zakon služio je uzorom novijem zakonodavstvu drugih država.

Još su povoljnije od norveškog zakona ustanove novog Španjolskog ustava iz godine 1931, dok o novom građanskom zakonu u Španjolskoj, na žalost, nemam podataka.

Novi Španjolski Ustav temelji na potpunoj ravnopravnosti i jednakosti obaju spolova i zakonite i nezakonite djece.

U već gore citiranom članu 41 ustava kaže se među ostalim: »Brak se osniva na potpunoj ravnopravnosti supruge. Roditelji su dužni brinuti se za svoju djecu, a država treba da ih u tome nadzire i supsidijarno je odgovorna.

Roditelji imaju prema svojoj nezakonitoj djeci iste dužnosti kao i prema zakonitoj. Ni u jednom službenom aktu ne smije biti zabilježeno, da li je dijete legitimno ili ne, a niti stalež roditelja (da li su vjenčani)«.

Te ustanove novog španjolskog ustava zanimljive su iz razloga što je Španjolska spadala prije revolucije u red najkonzervativnijih država, a danas ima uz Rusiju najliberalnije ustanove.

Potpuno izjednačeno je vanbračno dijete zakonom u Rusiji, gdje je izričito ustanovljeno, da nema razlike između djece rođene u registriranom (zakonitom) braku i u nerigistriranom braku (konkubinatu), baš kao što je registrirani brak potpunom izjednačen sa nerigistriranim brakom, tj. sa slobodnom bračnom vezom.

Izraz »vanbračno« ili »nezakonito« dijete ruski zakon ne upotrebljava, jer uopće ne razlikuje vanbračno dijete od zakonitoga, kako sam već spomenula.

Osnova obitelji je samo pravo podrijetlo, tj. krvna veza.

Svi interesenti ovlašteni su dokazati pravo podrijetlo djeteta i u onom slučaju, ako majka živi u bračnoj vezi. — Nema tu više pretpostavke, da je bračni drug majke takode otac djeteta, a to je i logična posljedica potpuno konzekveto provedene jednakosti obih supruge. Žena je ravnopravni bračni drug, a uslijed toga pripada njezinom suprugu pravo na dijete samo u onom slučaju, ako je doista i otac.

Ruski zakon ima slične ustanove kao norveški zakon, što se tiče ustanovljenja očinstva. Presumptivnom ocu pripada uloga tužitelja.

Otac i majka dužni su jednako da se brinu za izdržavanje djeteta i o njihovom sporazumu ovisi, koje će prezime dijete nositi. Za slučaj spora odlučuje sud. Poznato je da su i u Rusiji sudjelovale žene kod stvaranja novih zakona.

Po našem je zakonu vanbračno dijete isključeno uopće od prava porodice i rodbine, i to ne samo očeve, već i majčine.

Ocem se smatra svaki onaj, koji je sa majkom spolno općio u određenom roku prije poroda. Naš zakon ne poznaje prigovor, da je majka istodobno imala veze sa drugim muškarcima. Prostitutka može označiti ocem i tužiti onoga, koji joj se sviđa samo ako je s njom imao veze unutar tog roka. Obično majka izabire najbogatijega.

Ta je ustanova nepravedna za muškarca, što moramo lojalno priznati.

Pitanje, koga treba smatrati ocem nezakonitog djeteta i tko je dužan djetetu davati alimentaciju, rješeno je u pojedinim državama različito.

U Njemačkoj, Švicarskoj i Nizozemskoj, u slučaju da je dokazano, da je majka imala više veza u određeno vrijeme, nije dijete ovlašteno tražiti uopće alimentacije.

Ta ustanova nije pravedna, jer nedužno dijete ne sme da snosi pravne posljedice za razvratni život majke. Dešava se da u tim zemljama oprezniji muškarci uzimaju kompanjona, ako je to obzirom na moralne kvalitete žene moguće, tako da dvojica imaju kroz isto vrijeme odnošaj sa jednom te istom ženom. Na taj način se rješavaju već unaprijed dužnosti plaćanja eventualne alimentacije.

U Mađarskoj postoji prigovor nemoralnog života, te prostitutka nema prava na alimentaciju za dijete.

Najbolje su rješili to pitanje od zakona, koji su meni poznati, svakako norveški i ruski zakon, koji u takovom slučaju utemeljuju solidarnu obvezu svih onih, koji su unutar kritičnog roka sa majkom imali spolnu vezu.

Interesantno bi bilo saznati, kako je to pitanje riješio novi španjolski građanski zakon, koji, čini se, da je danas najmoderniji.

Vanbračna djeca primaju državljanstvo i prezime majke; ako je majka udata ili se naknadno uda njezino djevojačko prezime.

U Austriji došlo je povodom predloga socijaldemokratskih narodnih zastupnika do jedne vrlo podesne reforme te zakonske ustanove.

Bračni drug majke može bez formalnosti i poteškoća ishoditi, da vanbračno dijete njegove supruge dobije njegovo prezime. Na taj način dijete često i ne sazna da suprug majke, koji ga je prigrlilo, nije njegov otac.

Nezakonito dijete ima nadalje pravo na opskrbu i odgoj.

Dužnost odgoja tereti majku. Otac ne može tražiti da mu se dijete izruči, niti mu to pravo pripada nakon majčine smrti. Ali, ako opazi da bi majčin odgoj bio štetan i pogibeljan za dijete njegova je dužnost oduzeti dijete od majke.

Dijete nezakonito ne nalazi se pod očinskom vlašću. Sva prava, koja po zakonu pripadaju ocu zakonite djece, kod nezakonitog djeteta vrši tutor, a ne majka. Tutor vrši u glavnom slična prava kao otac zakonitog djeteta.

Tako majka nema prava da odredi za koje će zvanje dijete biti odgojeno, jer je to pravo izljev očinske vlasti. Isto tako tutor dopušta, a ne majka, maloletniku sklapanje braka.

Svakom nezakonitom djetetu imenuje se tutor po službenoj dužnosti, čim nadležna tutorska oblast sazna, da se nezakonito dijete rodilo, dok se zakonitom maloletnom djetetu imenuje tutor nakon očeve smrti ili ako ovaj nije kadar vršiti očinsku vlast.

Za tutora nezakonitog djeteta može sud imenovati i samoga oca, no tu mora da postupa sa najvećim oprezom, jer će u pravilu biti dužnost tutora da štiti interese djeteta baš protiv oca.

Žena ne može kod nas biti imenovana tutorom, osim svojoj zakonitoj djeci, a i u tom joj se slučaju mora dodijeliti sututor. U svim drugim kulturnim državama takovo ograničenje ne samo da više ne postoji, već se nasuprot ženama

neudatim ili udatim bez zakonite djece češće nego muškarcima dodjeljuje sa izvrsnim rezultatima tutorstvo osobito nad nezakonitom djecom.

U Austriji je uvedena godine 1916 generalna tutorstvena vlast, koja obavješćuje sudove o porodu nezakonitog djeteta i na koju sud u pravilu prenosi nad grupom djece, jednog čitavog kotara tutorstvo koje vrši preko stalno namještenih i plaćenih sila. Uopće pokazala se u praksi vrlo dobra ustanova stalno namještenih tutora, koji po dužnosti i zvanju bolje i savjesnije nadziru svoje štíćenike od bezplatnih tutora.

Da se među njima nalaze i mnoge žene, ne treba napose naglasiti. Pitanje tutorstva nezakonite djece moralo bi zakonodavstvo što bolje urediti, jer nezakonito dijete treba veću zakonsku zaštitu od zakonitog, za koje se obično otac stara.

Dužnost opskrbe tereti u prvom redu oca, i u onom slučaju ako je majka imućna. Međutim u praksi obično je obratno, pa zato je od osobite i odlučne važnosti, da se pitanje da otac izdržava dijete u zakonu što bolje ustanovi i uredi.

Naš zakon vrlo je manjkav u tom pogledu, a u pravnom području bivše Kraljevine Srbije tužba na plaćanje alimentacije jednako je zabranjena kao i tužba na priznanje očinstva.

Kod nas je ovlašteno dijete tek nakon poroda da putem svog tutora tuži oca na plaćanje alimentacije. Parnica se vodi po redovitom postupku, te dijete ima kao tužitelj dokazati, da je njegov alimentacioni zahtjev opravdan i da otac ima onaj dohodak, koji se u tužbi navodi. Takav dokaz mučan je i po koji put ne uspije. Parnica traje nekoliko mjeseci, a i dulje, a konačno nakon pravomoćnosti osude dolazi križni put, na koji će se način utjerati dosuđeni iznos.

Otac raznim smicalicama, da nema stalne plaće, da zaplijenjene stvari nijesu njegove i t. d., nastoji vrlo često sa uspjehom da se oslobodi svoje zakonske dužnosti plaćanja alimentacije, a to se opetuje svaki mjesec. Dijete i majka izvrgnuti su za to vrijeme vrlo često najvećoj bijedi.

(Svršiće se.)

Zagreb

Dr. Mira Winter

JOHN STUART MILL: „SUBJECTION OF WOMEN“

(„Potčinjenost žene“)

III.

Isto tako važno pitanje kao ravnopravnost žene u braku jeste i pitanje pristupa žene u sve dužnosti i zvanja, koje se smatraju monopolom samo jačeg spola. Zašto se žene udaljavaju od svog društvenog posla? Zato što ih hoće zadržati u pokornosti u domaćem životu, jer se mnogi muškarci ne može pomiriti s tom mišlju, da se može živjeti u zajednici sa sebi ravnim stvo-

rom. Kad toga ne bi bilo, moralo bi društveno mnijenje o politici i društvenoj ekonomiji priznati koliku nepravdu čini što isključuje od skoro svih društvenih dužnosti i zvanja polovicu čovečanstva, zato što su rođene žene. Žena se smatra za nesposobnu obavljati svaku društvenu dužnost, a koliko ima muškaraca glupih i nesposobnih, pa im je osiguran svaki rad. U ranijim vekovima udaljenje žena od javnog rada nije se opravdalo nesposobnošću žena, niti se navodio niži stupanj duševnih sposobnosti žene, nego

se opravdalo time, da to zahteva društvena korist, t. j. interesi muškaraca.

Danas se nastoji ubediti žena da je nesposobna, da ne posjeduje dovoljno duševnih sposobnosti i nastoji se tim ubedenjem udaljiti od njenog blagostanja. Ali, taj dokaz je slab, jer je samo površno razmotren. Doduše, može se tvrditi da je manje sposobnih žena nego muškaraca, ali treba ići dalje pa reći da imade pored toga sposobnih žena, kojima bi se mogle prepustiti mnoge dužnosti koje bi one svršavale s najvećim uspehom.

Zar neće biti šteta za društvo, ako ne dozvolimo ženama da konkurišu sa muškarcima u zvanju? Zar zbilja imade toliko mnogo muškaraca, koji su sposobni za svaki rad, da se mora isključiti polovina isto sposobnih lica, a ne primaju se zato što su žene? Zar ne gubimo mnogo, ako zabacimo usluge tih lica ne ispitavši njihove sposobnosti? Zar ne činimo ne samo ženama nepravdu, nego i onim licima, koja bi mogla imati koristi od njihovog rada? Odrediti da recimo žene ne mogu biti doktori i advokati i t. d. ne znači samo njih oštetiti, nego i ona lica kojima su potrebni doktori, advokati i t. d., jer se njihov izbor ograničuje na jedan uski krug.

IV.

Mil je prvi koji je hteo već onda izvojevati ženi pravo glasa kako u skupštinskim tako i općinskim izborima i na tom se pitanju dosta zadržao. Razlika je, kaže on, u pravu sudelovati kod izbora lica kojemu društvo poverava svoje interese, od prava biti kandidat za tu dužnost — dakle od pasivnog i aktivnog prava glasa. — Imati pravo birati lice koje će zaštićavati interese pojedinaca jeste sredstvo samohrane — kako on veli — na koje ima pravo svaki čovjek, a zašto onda, da se to sredstvo ne daje ženi, zar ova isto ne smije zaštićivati svoje interese? A da je ova sposobna za pravo izbora, vidi se po tome što joj kasnije zakoni daju pravo izbora u pitanju koje je najvažnije za nju, izbor muža koji onda postaje neograničeni gospodar. Kod izbora za društvene dužnosti, dužnost je zakona, da utvrdi prava birača svim garancijama, a garancije koje vrede za muškarca, treba da su iste i za ženu. Kad muškarac ima pravo izbora pod svakim uslovom, zašto da nema žena, kad se većina žena jednog staleža ne razlikuje u političkom mišljenju od većine muškaraca istog staleža, osim pitanja koja se tiču neposredno interesa žena. A što se tiče sposobnosti žene, ne samo da može učestvovati u izborima, nego i u vršenju dužnosti, koje nose velike odgovornosti pred društvom; to pitanje nije tako bitno, jer se do sad već pokazalo s uspehom, da žena može vršiti državne

poslove. A tamo gde politički sistem vlade isključuje nesposobnog muškarca, isključice i nesposobnu ženu, a ako izvesni sistem ne gleda da suviše zlo otkloni, zar isto nije svejedno kojem spolu pripada nesposobno lice, koje hoće da tu dužnost zauzme. Ako se obratimo na ovo pitanje bez predrasuda, onda će ono dati novu snagu dokazima, koji govore protiv nesposobnosti žena i njega će podupreti javna korist mnogih praktičnih razmatranja. Sva teorijska razmatranja, koja nastoje dokazati umišljenu duševnu razliku između muškarca i žene nisu ništa drugo, nego prirodni produkt, koji je posledica razlike obrazovanja, a nikako da je to niže svojstvo ženine prirode. To se može dokazati samo na onome što su žene do sad učinile, a nikako, što će one učiniti. Ona se uklanja od obrazovanja, pa je ono i nije moglo spremati za kakvo zvanje, zato se ne može tvrditi, da žena ne može postati — recimo — Omer, Aristotel ili Betoven, zbog toga što do sada nije bilo žena, koje su proizvele slične produkte velikih umetnika. Ali se može tvrditi, da žena može biti — kraljica Elizabeta ili Katarina Velika — jer je to osnovano već na faktu. Vidili smo, da je za one stvari, koje zakon ženi zabranjuje, žena sposobna. Jer da kraljica Elizabeta nije nasledila presto, ne bi nikada — zato što je žena — imala učešća u politici, a gde se pokazala kao sposobni i veliki vođa.

Naročito se žena pokazala sposobna u upravi i administraciji. Malo je bilo žena, koje su vladale, ali većina se pokazala sposobna za državnu upravu, premda su uvijek dolazile na presto u teškim političkim prilikama. Taj fakat je tako istinit, da se protivnici žena dovedeni u tesnac, prihvaćaju tako smiješnog sredstva. Tu činjenicu brane tako, da su vladarke bolje od vladara, što je kod vladara vlast u rukama žene, a kod vladarki u rukama muškarca. Ako ima tih primera, oni su retki i ako su vladari činili zla, to su bili slabog karaktera i pod uplivom svojih udvarača. Francuska istorija daje nam za primjer dva vladara, koji su dobrovoljno ustupili upravu ženama, a ove su se pokazale toliko sposobne, da se sa njima nije mogao uporediti ni jedan od savremenih vladara. Jedan je — Karlo III — ustupio vladu svojoj sestri Ani Bretanjskoj, a drugi — Ludvik IX — svojoj materi Blanki Kastiljskoj. Međutim, tvđenje da administracija dolazi u sposobnije muške ruke, kad žena vlada, pokazala bi to da je žena sposobnija izabrati bolje lice za upravu, državni posao, od muškarca. Brzo upoznavanje žena, to je ono najvažnije kod izbora radnika i to treba da bude glavna zadaća onoga koji je na upravi. A velike vladake su bile za to dobre, što su imale sposobnosti za upravu državnu, a

zbog te sposobnosti mogle su izabrati i dobre pomagače. Da podemo tim putem dalje, moramo se pitati, zašto ne bi žene, sestre, kćerke nosilaca nižih dužnosti države bile sposobne, da vrše njihova zvanja, kad to mogu žene, sestre, kćerke nosilaca najviše političke vlasti? Uzrok je vrlo prost zato što su žene vladarske porodice imale pravo na obrazovanje, one su imale da ne kažem isti položaj kao muškarci istog staleža, ali su imale svakako bolji nego ostale žene. Ostalim ženama, nije se dala mogućnost ispitivanja njihovih sposobnosti, pa zato nitko ne može s pouzdanjem tvrditi, da bi bilo bitne razlike u karakteristikama i sposobnostima između muškarca i žene, kad bi se ženi ostavilo slobodno da bira sebi pravac, kao što to može muškarac, i kada se ženi ne bi nametalo ništa izveštačeno osim onoga što zahtevaju uslovi svakog čovječjeg društva, a koji tereti oba spola podjednako. Zato one razlike, koje postoje među njima, jesu produkt prilika i uslova, a ne prirodna osobina.

(Svršio se.)

Zagreb

Cand. inž. *Sonja Breberina*

АКТИВНОСТ ЛИГЕ ЖЕНА У АМЕРИЦИ

Ми смо већ имали прилике да пишемо у нашем листу о активности Лиге жена бирача у Сједињеним Америчким Државама, која има веома велики утицај у Америци. Ове године, пред новембарске изборе, Лига жена бирача је развила такође веома јаку делатност. Лига је израдила један програм, и тражи да кандидати, који желе да добију велики број женских гласова, прихвате и тачке тога њиховог програма. Тај програм, који се сматра за веома напредан — много је напреднији од програма који су до сада изнели

остали кандидати као и сам конгрес, — састоји се у следећем:

Први члан је назван: Конструктивна економија владе, тј. реорганизација државне администрације као и локалних администрација, у циљу да се спречи расипање. У томе циљу радити: 1) да се успостави буџетски систем много снажнији; 2) да се постављања врше по заслуги, а не према протекцијама; 3) да се изврши редукација ратног буџета у корист повећања буџета осталих државних грана, које за сада примају само 39% од целокупног државног буџета; 4) да се сачува развитак социјалне гране рада, и најстрожије да се ставе препреке деструктивној економији, која се врши у издацима за просвету, за хигијену и за инспекцију рада.

Други члан односи се на беспослицу, тражећи да се тој невољи помогне и да се она спречава. Лига тражи законодавство за осигурање од незапослености.

Трећи члан говори о интернационалној кооперацији. Лига захтева: да се организује интернационална конференција, која ће имати да решава о питањима ратних дугова, о заштитним тарифама и о животној скупоћи. Затим тражи да Сједињене Државе приступе Интернационалном суду у Хагу; да се Париски пакт стварно стави на снагу; да се приступи смањењу оружања.

Интересантни су статистички подаци, које објављују. Снажна еволуција се појављује у Сједињеним Државама. По статистици од 1930 године констатује се да је за десет година број жена које раде у професијама порастао за два и по милиона — од целокупног броја 23% жена су удате. Све јача тежња жена да се одају више осталим позивима, но домаћим пословима, стално се повећава.

ВЕЛЕШКЕ

Г-ђа Анђа Христић, управна чланица Београдског женског покрета, одржала је у Скопљу 9 т. м. предавање „Жена за добро човечанства“. Предавање је одржано у Просветном Дому, било је добро посећено и изазвало је веома велико интересовање.

Конференција у Женском клубу у Београду. П. Релфе, генерални секретар Интернационалне аболиционистичке лиге из Женеве, понова се налазио у нашој средини у Београду. Том приликом је одржан 12 октобра, у Женском клубу, састанак са претставницама женских организација из Београда, на коме је г. Релфе говорио о проблему укидања регламентације проституције и изнео извесне нове податке о последњим успесима, који су на томе пољу постигнути у свету. По његовом излагању развила се жива дискусија, сви

су присутни били потпуно једнодушни у своме гледишту да је потребно удружити најбоље снаге да се овај проблем и код нас повољно реши, и да се што енергичније ради на примењивању одредаба нашег кривичног закона, које се односе на ово питање.

Udruženje radnica u Slovenačkoj. »Zvezda delavskih žen in deklet« је одржала redovnu skupštinu 4 septembra u Ljubljani. Na toj skupštini su tražile radnice od radničke komore da za pitanje koja se odnose na ženu radnicu postavi naročitog referenta — ženu. Centralni sekretarijat radničkih komora u Beogradu odgovorio je da će njihov zahtev biti iznet na rešavanje prvoj narednoj sednici odbora centralnog sekretarijata radničkih komora. Iskreno želmo da »Zvezda delavskih žen in deklet« uspe sa svojim opravdanim zahtevom.

Ženski delegati na skupštini Društva naroda. Na ovogodišnjoj skupštini Društva naroda imamo naročito zadovoljstvo da među delegatima vidimo i tri žene, koje su članice uprave Internacionalne feminističke alijanse. Sve tri su bile u Beogradu prilikom prošlogodišnjeg sastanka Internacionalne alijanse. To su g-đa Plaminkova, kao delegat Čehoslovačke delegacije iz ovogodišnjeg zasedanja Lige naroda, i g-đa dr. von Felzen kao ekspert nemačke delegacije, i g-đa Malater Selie kao ekspert francuske delegacije. Saradnju ovih poznatih feministkinja na ovogodišnjem zasedanju Lige naroda najsrdačnije pozdravljamo.

Aktivnost švedskih žena. Nedelju dana pred obavljanje izbora u Švedskoj, održan je u koncertnoj sali u Štokholmu veliki skup žena na kome su šest žena, koje pripadaju raznim političkim partijama, davale odgovora svima prisutnima, kakvo stanovište zauzima njihova partija, u pogledu raznih problema koje se odnose na žensko pitanje. Pitanja su upućivale delegatkinje trideset ženskih organizacija u Švedskoj, a kojima je pretsedavala g-đa Valin, koja stoji na čelu feminističkog pokreta u Švedskoj, i koja je takođe prošle godine prisustvovala skupu Feminističke alijanse u Beogradu. Upućena pitanja, kao i dobiveni odgovori, bili su veoma interesantni, i moglo se zaključiti da postoje raznolika gledišta u pogledu rešavanja raznih aktuelnih problema, koji se odnose na ženu. Ovaj skup imao je ujedno za cilj i da da orijentaciju ženama, za koju partiju treba da pojačaju svoje glasove.

Feminizam u Braziliji. Brazilijanska vlada je naimenovala dr. Bertu Luc za člana komisije, koja treba da sastavi osnove novom brazilijanskom ustavu.

Dr. Anita Augspurg, najstarija pravnik-žena u Nemačkoj napunila je 22 septembra tek. g. 75 godina. Dr. Augspurg je od svojih mladih godina u prvim redovima nemačkog feminističkog pokreta i pripada najradikalnijem krilu tog pokreta. Pre 14 godina počela je izdavati ženski politički mesečni časopis »Die Frau im Staat« koji još uvek vodi.

Čehoslovačke žene su raspravljale na svome poslednjem kongresu »Saveza čehoslovačkih ženskih društava« o zanimljivom nacrtu da osnuju banku za žene, koja bi davala ženama pozajmice po niskoj kamatnoj stopi. Čista dobit ove banke upotrebila bi se za pomaganje rada organizovanih žena.

Na internacionalnom kongresu pravnika u Hagu bila je jedina žena delegat, gospoda dr. Frida Katz, pretsednica Holandskog saveza ženskih društava. Ona je bila delegat holandskog advokatskog udruženja.

Novo žensko udruženje u Nemačkoj sa nazivom »Ženski front« (Frauenfront) osnovano je meseca jula u Hamburgu za »odbranu ženinih prava u državi, porodici i pozivu.« Glavni zadatak ovoga politički potpuno neutralnog udruženja jeste: 1) da se bori protivu svakog pokušaja da se istisne žena iz političkog i javnog života; 2) da se bori protivu svakog pokušaja da se ograniči ili oduzme ženi slobodno pravo na privredni rad; 3) da se bori protivu svakog pokušaja nasilja pri izražavanju političkog ubedenja.

Nova pretsednica Internacionalnog udruženja univerzitetski obrazovanih žena je dr. J. Westredyk, profesor uni-

verziteta u Amsterdamu i Utrehtu. Izabrana je bila na kongresu tog udruženja, koji je bio od 27 jula do 4 augusta 1932 godine u Edinburgu. Idući kongres ovoga udruženja biće u Berlinu 1936.

Udate žene sa pozivom. Udatim ženama, koje imaju poziv, teško je da zadovolje sve obveze domaćice, majke i profesionalne radenice. Obične olakšice — obdaništa za decu, zajedničke kuhinje etc. — nisu donele rešenje problema udate žene u pozivu. Amerkanke su počele u poslednje vreme da propagiraju nov način podele rada za udate žene, i izgleda, sa uspehom. Novi način podele rada sastoji se u tome, što su udate žene zaposlene samo pola dana u profesiji, a pola dana im ostaje za rad u kući, i, naravno, da primaju takođe samo, polovinu plate. Biro za ženski rad u državi New-York izradio je sada statistiku o ženama, koje rade poludnevno. U samoj varoši New-Yorku je sada zaposlenih 4200 žena u 38 trgovina poludnevno i njihovi poslodavci su veoma zadovoljni ovim načinom rada i priznaju da imaju samo koristi od ovoga načina, kojeg zovu u Americi »part - time job«. Iz Francuske javljaju da su i tamo počeli da propagiraju uvedene američkog načina rada za udate žene.

Žensko pravo glasa u Siamu. Sijamska kraljevina proživela je pre kratkog vremena malu revoluciju i tom prilikom je dobila nov ustav. Novi ustav daje ženama pravo glasa.

U Siriji je promovisana za doktora medicine na univerzitetu u Beyrouthu prva žena, koja je odmah otvorila i svoju kliniku. Osim toga radi i na univerzitetskoj klinici. Prva sirijska žena doktor medicine je g-đa Adma J. Aba Shadid. U isto vreme je njena sestra položila ispit za apotekara i otvorila svoju apoteku. I ona je prva žena-apotekar u Siriji.

Napredak u Turskoj. Turska ima sada 6853 škole, na kojima je zaposlenih 12.530 nastavnika. Žena je među njima 4397. Od kako je u Turskoj novi režim porastao je broj škola za 30%, nastavnika za 90% i đaka za 35%. Univerzitet posećuje 2381 studenat, od kojih je 36 žena, i to: književnost studira 13 žena, prirodne nauke 10, pravo 1 i medicinu 12.

Jedna nemila pojava u Australiji. Australija je od uvek smatrana kao najnaprednija zemlja u feminističkom pogledu, i u toliko je nemilija pojava, koja se osetila nedavno, da se traži uklanjanje iz prosvetne službe svih udatih žena. Naravno da je to naišlo na jak otpor australiskih žena, koje su sa jednog mitinga uputile svoje proteste potsećajući vladu na dve stvari: 1) da su sve prosvetne radenice angažovane ugovorom sa državom, a 2) da je država trošila na njihovo obrazovanje. Njihovim prisilnim uklanjanjem iz prosvetne službe: 1) država bi prekršila jedan svoj ugovor, a to bi značilo jedan nesolidan akt, a 2) sve ono, što je država potrošila za njihovo školovanje, moralo bi se smatrati da je upropašćeno.

Ova pojava, koja je jedna među mnogim sličnim pojavama u svetu, najbolje dokazuje da se sve jače moraju zbijati redovi svesnih žena, za odbranu.